

Kampan om Alta - fra politisk sak til politisak

*Af Kristian Andencæs**

Kampens utgangspunkt og karakter

Kampen mot utbygning av Alta-Kautokeino-vassdragten har gått inn i en ny og dramatisk fase etter at politiet slo til med sin »invasjonshær« onsdag 14. januar. Saken er med dette også for alvor blitt kjent i utlandet. Gjennom massemedia er det særlig samenes situasjon som er kommet i forgrunnen. Det har gjort sterkt inntrykk på folk å se norske politifolk bære vekk samer fra sitt eget land. Nok en gang er misforholdet mellom Norge i internasjonale fora og Norge overfor sin egen urbefolkning blitt belyst på en lite flatterende måte.

Men Alta-saken rommer mye mer enn samesak. Her er også snakk om uerstattelige naturverdier, jordbruk og fiske, rekreasjonsmuligheter og livsvilkår i det hele. Derfor er motstanden så sterk og så sammensatt, og derfor må norske myndigheter ty til desperate metoder hvis de skal gjennomføre utbyggingen.

Med konfrontasjonene i Alta fra »D«-dagen 14. januar og den påfølgende uke, har vi opplevd de kraftigste sammenstøt mellom myndigheter og sivilbefolkning i nyere tid i Norge. Som et middel til å gjennomføre politiske vedtak, står hendelsene i Alta i sterk kontrast til hva som har vært kjennetegn på socialdemokratisk politikk: Samarbeid og unngåelse av konflikt for å komme fram til kompromisser.

Her skal trekkes fram noen sider ved myndighetenes framgangsmåter etter at det ble klart at anleggsarbeidet ville bli forsøkt gjenopptatt - etter ca. 15 måneders pause. »Rettsstaten« Norge stilles i et lite flatterende lys ved en samlet vurdering av hva som er skjedd i Alta-saken.

* Forfatteren er ved siden av å være jurist også formann i Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget avd. Tromsø. Framstillingen kan bære preg av begge deler.

Rettslige og politiske sider ved i det hele tatt å foreta utbygging, vil bli gjenstand for en mer inngående vurdering i neste nummer af »Retfærd«. Her skal vi konsentrere oss om myndighetenes forsøk på å gjennomføre denne utbyggingen.

Politiinvasjon

Med 600 politifolk, lastbiler, busser, helikoptre, jeoper, snøscootere, weasler, politihunder og et cruiseskip til å huse politiets styrker, ble den lille kommunen Alta (ca. 12.000 innb., til daglig ca. 6 politifolk) forut for 14. januar fullstendig invadert. På forhånd hadde folk fra sikkerhetspolitiet vært i aktivitet i lengre tid.

Om morgenen 14. januar gikk politistyrkene til aksjon for å få båret demonstranter i et antall på henimot 1.000 vekk fra »Null-punktet« i Stilla, inne på fjellet langt fra Alta sentrum. Politiet var grundig dressert til å gjøre jobben »med et smil om munnen« overfor de ikke-voldelige demonstrantene, og i løpet av kvelden var samtlige demonstranter bragt ned for bøllegging i Alta. For anledningen var det opprettet en rekke »bølleggingsentraler, betjent av politiembetsmenn fra Oslo og andre steder. Her var alle like for loven - uansett inntekts- og formuesforhold ble boten den samme: 3.000 kr. / subs. 20 dagers fengsel. Dette er klart i strid med prinsippet i straffelovens § 27.

De fleste var enige om at det ikke var så meget å utsette på politiets opptreden denne dagen. Det skal dog ikke underslås at det var klar forskjell på deres arbeidsmetoder ettersom det var TV, radio og presse til stede eller ikke. Oslopolitiet blev ikke overraskende vurdert som langt verre enn sine kolleger fra andre deler av landet, mens Bergens-politiet overraskende ble sett på som »hyggelige« politifolk.

I et større perspektiv er politiets opptreden i og for seg uinteressant. Dominerende i bildet blir den massive bruken av samfunnets mest ekstreme tvangsmakt for å få gjennomført et tvivlsomt og udemokratisk politisk vedtak.

Misbruk av lovhjemler

Når det er laget lovhjemler for å kunne slå ned på forskjellige former for oppstand, har lovgiver neppe hatt sivil ulydighets-aksjoner av typen Alta i tankene. Det har derfor på forhånd hersket adskillig uklarhet med hensyn til hvilke typer bestemmelser som ville bli tatt i bruk for å slå ned motstanden. Myndighetene har vist stor oppfinnsomhet, men kanskje ikke så megen kløkt, etter hvert som de har slått til.

For det første: ikke alle er like for loven. Lederne av Folkeaksjonen er ikke bøtlagt på linje med de andre, men vil bli tiltalt etter strengere bestemmelser i straffeloven - de såkalte »oppviglerbestemmelser«. Det er her lagt opp til en ny og tvivlsom praksis i forhold til det som ble gjort etter Stilla-aksjonene høsten 79.

For det annet: Etter i første omgang å ha forbudt adgang til et belte som gikk 500 meter på hver side av den planlagte anleggsveien, ble dette utvidet til 2.000 meter på hver side. Dette innebærer at et område på ca. 100 km² er forbudt område! Begrunnelsen for forbudet er politiets bestrebelser å sikre gjennomføringen av anleggsarbeidene. Dette er et helt uforholdsmessig inngrep i Alta-folks bevegelsesfrihet i et så stort område.

For det tredje: Etter at Stilla-området var overtatt av politiet i løpet av onsdag 14. januar, ble det opprettet en ny leir i *Gargia*, med ca. 200 demonstranter. Etter at over 100 av disse gjorde et nytt framstøt mot Nullpunktet onsdag 21., stormet politiet leiren, rev teltene og beslagla telt og personlig utstyr til demonstrantene. Stormingen av leiren skjedde på en hensynsløs og brutal måte, og skjedde med tvilssom hjemmel i straffelovens § 37 b.

Enda verre var at politiet prøvde seg på ulovlig ransaking av Folkeaksjonens kontor på fjellstua i tilknytning til teltleiren, og endog på ulovlig ransaking i de private rom tilhørende eierne av fjellstua.

For denne aksjonen har Folkeaksjonen anmeldt sjefen for politiaksjonene til Regjeringen for grov embetsforsømmelse - selvsagt uten forventninger om at den Regjering som sender 600 politifolk til Alta vil ta en slik anmeldelse alvorlig.

For det fjerde: Et større antall utlendinger - de fleste finner og svensker - ble etter aksjonene 21. januar arrestert og satt inntil 30 timer i varetekt før de ble bortvist og transportert ut av Norge. Dette skjedde med ytterst tvivlsom hjemmel i den norske fremmedlovgivning (fremmedlovens § 12 jfr. § 11). Norske myndigheter søkte endog å få transportert en del av utlendingene gjennom Finland til Sverige. Naturlig nok nektet finske myndigheter å godta en slik fangetransport. Bortvisningen av utlendingene røper usunne nasjonalistiske holdninger hos norske myndigheter - og må være belastende for Norge i skandinavisk og internasjonal sammenheng.

For det femte: Antallet bøtlagte demonstranter er kommet opp i et meget høyt antall. Minst 700 er bøtlagt for kr. 3.000, og en del er bøtlagt flere ganger. 2. gangs bøtlegging førte automatisk til en bot på kr. 6.000 (samlet kr. 9.000). Noen få er bøtlagt 3 ganger, men reaksjonen for 3. gangs bøtlegging er i skrivende stund ikke kjent.

De aller fleste har nektet å vedta bøtene, slik at det blir straffesak for herredsretten i Alta. For å gjennomføre rettssakene på en effektiv måte, hadde politiet i samarbeid med Justitsdepartementet lagt opp til en rettergang som strider med elementære rettssikkerhetsprinsipper.

Fra Justitsdepartementet ble det uttalt at de skulle sende 100 ekstraordinære dommere oppover til Alta om så var nødvendig! Med andre ord, det var lagt opp til en rettergang som ble arrangert over hodet på den lokale herredsrett - og Justitsdepartementet var villig til å sende et ubegrenset antall for formålet lokale dommere til Alta. Over hodet på den lokale herredsrett ble det berammet straffesaker allerede få dager etter 14. januar.

Folkeaksjonens juridiske rådgiver fikk grepet inn mot dette forsøket på å arrangere »standrett«, og norske forsvarsadvokater har reagert kraftig på myndighetenes overspill. Dette førte til at rettergangen ble løst inn i mer tradisjonelle former, og Alta herredsrett med tilkalte dommere går nå et langvarig rettsoppgjør i møte.

Kampen fortsetter

Lensmannen i Alta har uttalt at han tror at det må være 400 politifolk i Alta gjennom hele utbyggingsperioden for at utbyggingen skal kunne gjennomføres. Dette er ingen urealistisk antakelse - bortsett fra at de 400 politifolkene neppe er en tilstrekkelig betingelse. Kan vi se for oss en liten nord-norsk kommune - okkupert etter politistatsmetoder i årevis - som en del av dagliglivet i Norge? Før 14. januar 1981 var det i hvert fall ikke så mange som kunne det. Nå er usikkerheten større.

Men motstandsarbeidet vil fortsette med uforminsket kraft - og med fortsatt tro på at makthaverne vil måtte gi opp sine planer. Fortsetter myndighetene med å spille sine kort like dårlig som de har gjort til nå - vil nasjonal og utenlandsk opinion vokse i styrke og etterhvert tvinge dem til å oppgi en utbygging som alltid har vært meningsløs.